

або державний орган, що займає, як правило, найвищий шабель в ієрархічній системі органів державної влади і здійснює верховне представництво держави як у межах її кордонів, так і у відносинах з іншими державами. Так, здебільшого главою держави у республіках є президент, у монархіях – монарх. Це найбільш поширені і звичні для державно-правової практики і суспільної ментальності види інституту глави держави.

Сьогодні вочевидь найбільш демократичним главою держави є президент. Зауважу, що інститут президента, як правовий феномен, порівняно з інститутом монарха є досить новим. Так, уперше інститут президентства виник у США. Пост Президента введено Конституцією США 1787 року, у якій було визначено його правовий статус. Джордж Вашингтон став першим президентом США, який вступив на цю посаду 30 квітня 1789 року. Першим президентом на європейському континенті став Луї Наполеон Бонапарт 20 грудня 1848 року у Франції. Нині посада президента є в більшості країн світу, в тому числі у всіх республіках СНД. У різних країнах світу обсяг повноважень президента неоднаковий, що зумовлено здебільшого специфікою форми державного правління. Так, король Іспанії згідно зі статтею 56 Конституції Іспанії є главою держави, символом єдності й постійності, арбітром і примирителем у постійній діяльності установ держави, здійснює найвище представництво Іспанської держави в міжнародних відносинах. У Конституції Швеції зазначено: «Главою держави є Король чи Королева».

Крім звичних юридичних форм глави держави – президент і монарх – існують і нетипові, зокрема колегалний орган, хунта, вождь племені, глава держави за сумісництвом, директорія тощо.

Нетиповим є виконання функцій глави держави колегалним органом. Так, Союзна (Федеральна) Рада (далі – Рада) згідно зі статтею 174 Конституції Швейцарії від 18 квітня 1999 року є верховною розпорядчою і виконавчою владою. До складу Ради входить сім осіб. Головує в Раді Президент і його заступник віце-президент, які призначаються парламентом зі складу Ради строком на один рік без права переобрання. Отже, глава держави в Швейцарії не є класичним. Хунта (з іспан. junta, що означає збори, об'єднання) – це одноособовий або колегалний глава держави, який приходить до влади незаконно, найчастіше через військовий переворот. Такі перевороти відбувалися в XIX – XX сторіччях у країнах Латинської Америки, зокрема в Чилі у 1973 році хунтою був повалений легітимний уряд Народної єдності. Сьогодні Чилі – республіка. Сомалі та Ліберія були жертвою жорстокої боротьби хунти за владу. Вождь племені – найоригінальніший легітимний глава держави в Західному Самоа (острівна країна Океанії). Вождь, підтриманий народом своєї країни і визнаний іншими державами, уповноважений виконувати функції глави держави довічно. Ім'я вождя – Маметоа Танумафілі II. У державно-правовій практиці існує інститут глави держави за сумісництвом. Так, Федеральний канцлер у ФРН є главою держави за сумісництвом у федеральних землях.

Отже, інститут глави держави має різні юридичні форми, що зумовлено формою державного правління, характером політико-державного режиму, менталітетом народу, національними традиціями тощо.

Список використаних джерел:

1. Маківеллі Н. Роздуми про першу декаду Тіта Лівія // Філософія права: хрестом. для студ. вищ. навч. закл. освіти / За ред. М.І. Панова. – К.: Ін Юре, 2002. – 692 с.
2. Аристотель. Політика. // Філософія права: хрестом. для студ. вищ. навч. закл. освіти / За ред. М.І. Панова. – К.: Ін Юре, 2002. – 692 с.
3. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн. Акад. курс: підруч. / В.М. Шаповал. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 480 с.

ПРАВOTВOPЧІ ДІЇ В. ЛІПИНСЬКОГО У ПРОЦЕСІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Яцишин М.М.,

професор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, доктор юридичних наук, професор

У філософсько-правовому контексті державотворча спадщина В'ячеслава Липинського набуває особливого значення з огляду на проблеми цивілізаційного вибору України на сучасному етапі, оскільки питання української національної ідеї стоїть невіддільно від проблем державотворення та націєтворення. Особливої ваги в сучасних умовах набувають сформульовані В'ячеславом Липинським основоположні політичні категорії: національна ідея, демократизм, територіальний патріотизм, державна незалежність. За В.Липинським п'ятьма підвалинами Української Держави мають бути: аристократія, класократія, територіальний патріотизм, український консерватизм і релігійна етика [1].

Щодо суспільно-політичного устрою, В.Липинський обґрунтовує концепцію української монархічної держави на базі дітичного гетьманату, спираючись на ідеологію українського консерватизму: "Тільки при гетьмансько-монархічній формі українського державного ладу український клас хліборобський зможе об'єднатись, зорганізуватись і придбати ту внутрішню силу, без якої не може бути об'єднана Українська нація і не може бути збудована Українська Держава" [2, с. 80].

В.Липинський формулює методологічну умову дієвості української національної ідеї у процесі державотворення, розглядаючи її як чинник консолідації та розвитку української нації. Саме вона є об'єднуючим чинником у суспільстві, а державотворення є стрижнем формування модерної нації. При цьому соціальна і національна консолідація мають будуватися на ґрунті територіального патріотизму, бо тільки в такому випадку нація гарантує права і свободу кожної людини, яка до неї належить, а відстоювання особистістю інтересів і прав своєї нації – це насамперед відстоювання власної свободи. Лише через акт особистісного самовизначення індивід може входити до складу нації. Якщо до етносу людина належить природним чином, незалежно від її прагнень та бажань, то до нації вона прилучається здійсненням особистісним життєвим вибором.

У цій своєрідній "філософії життя" за Липинським, на нашу думку, ключ до розв'язання багатьох складних національних проблем не тільки сучасної України, а й інших багатонаціональних держав, оскільки національні ідеї державотворення виходять на перше місце у цивілізаційному поступі реалізувати своє природне право.

Більшість науковців вважають, що консолідувати націю, об'єднати її спільною метою і вивести з ситуації кризи на шлях прогресивного світового розвитку, сприяти відновленню механізмів самоповаги та самоцінності особистості, гордості за власну державу й дати підґрунтя для побудови нової ідентичної – національної, до чого прагнув В.Липинський, спроможна українська національна ідея. Вона має стати й концептуальним правовим ядром державного будівництва. На думку професора Н.Авер'янової, національна ідея являє собою той смисловий центр, який зумовлює синтетичний погляд на власну спільноту (як суб'єкта всесвітньо-історичного процесу), і в межах якого здійснюється національно-патріотичне самовизначення особистості. Водночас національна ідея постоє і як концентрований вираз національно-патріотичного чинника. З такої точки зору вона є суспільно-політичним, морально-етичним та соціально-психологічним феноменом національного буття [3, с. 41].

У своєму дослідженні ми свідомо акцентували увагу на національній ідеї державотворення В. Липинського, оскільки вона є основою його науково-історичних і філософсько-публіцистичних висновків з багатьох інших злободенних на той час питань, які шкодили національній справі, розпалювали конфлікти у суспільстві на національному або класовому ґрунті. Зокрема, його критика індустріального капіталізму та апологія суспільної ваги хліборобських верств дозволяє включити політичні уподобання Липинського в контексті ідей аграризму – поширеної на той час у Східній Європі селянської доктрини з розв'язання комплексу соціально-політичних проблем аграрного суспільства, яке не встигає за глобальним процесом індустріалізації та поширенням капіталізму.

На цій основі можна зробити висновок, що політико-правова спадщина В. Липинського містить не тільки монархічний аспект українського консерватизму, але й пошуки національних ідей, притаманних загальноєвропейським ідейним тенденціям державотворення. На прикладі його праць можна вивчати історичні особливості міжвоєнної європейської правової думки – з усіма надбаннями, недоліками і суперечностями. Зважений аналіз дозволяє стверджувати, що Липинський не виходив за межі теоретичного та історіографічного традиційного консервативного стилю мислення, сполучаючи елементи загальноєвропейського міжвоєнного консерватизму та його східноєвропейського аграристського різновиду у процесі державотворення.

Список використаних джерел:

1. В'ячеслав Липинський і його бачення Української Держави [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lokshool.io.ua/s20259/vyacheslav_lipinskiy
2. Липинський В. Листи до братів-хліборобів / В. Липинський // Повне зібрання творів, архів студії. – Т. 6. Кн. 1.–К.: Філадельфія, 1995.
3. Авер'янова Н. Українська національна ідея в творчості В'ячеслава Липинського та її роль в сучасному державотворенні / Н. Авер'янова // Українознавство. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2008. - № 12. – С. 40–43.

ТІНІ РИМУ І ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

Вовк В.М.

заступник начальника навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання з питань координації роботи регіональних відділень, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

Тема звучання римського права у європейському праві майже стала затертою монетою або загальним місцем у науковій літературі. Нби віддаючи данину моді ми починаємо все «з порогу» - з античності, але дуже часто забуваємо за переказом подій чи хрестоматійних істин найголовніше те, що античний культурний спадок, і римське право зокрема, є не лише витокком, а основним конститутивним началом всієї сучасної європейської культури. І зовсім було б несправедливим вважати, що стародавні римляни спромоглися залишити нам - майбутнім поколінням - лише своє право. На жаль, значення всієї римо-античної культури для Європи ще не всі оцінюють об'єктивно, і це при тому, що «пройшло більше півтори тисячі років після падіння Західної Римської імперії під ударами варварів, а ми до цього часу живемо у світі, який пронизаний римськими ремінісценціями. Облаштування наших будинків, інфраструктура міст, архітектура і скульптура, література і навіть каналізація та політика переповнені перекиканнями і прямими запозиченнями» [1]. Такий стан речей є загальнокультурологічним наративом: Гегель говорив про те, що ми поводимо себе подібно до дикунів, які убивають своїх немчних батьків, а